

Ганна Андріяка (м. Київ)

Земський санітарний лікар Георгій Федорович Влайков: до 150-річчя від дня народження

У статті висвітлено сторінки життя земського лікаря Г.Ф. Влайкова, проаналізовано його дослідну роботу у вивченні охорони здоров'я населення, простежено науково-педагогічну діяльність медичного фахівця.

Ключові слова: лікар, земство, наукова праця, охорона здоров'я, університет.

Hanna Andriiaka

Zemsky sanitary doctor Heorhii Fedorovych Vlaikov: to 150 years from the birthday

This article talks about the life of talented doctor H. F. Vlaikov, shows his research work which studies of public health, highlights a scientific and pedagogical activity of the medical specialist.

The materials of the leading archives, libraries, museum and other state institutions were used to write this research. Also, the histories Dr. H. F. Vlaikov's descendants helped for writing this article.

According to the information of descendants, H. F. Vlaikov was born in a Bulgarian settlement Tvardytsia of the Bessarabian province in the family of an Orthodox priest. In his youth, he started to work in organizations of the zemsky healthcare, where he was devoting most of his labor way. In Soviet period of time, he worked mainly in positions in the Kyiv provincial and district healthcare departments.

In zemstvo period Heorhii Fedorovych began teaching a sanitation and hygiene in medical colleges and then, in Soviet time, he started lecturing in Kyiv institutions.

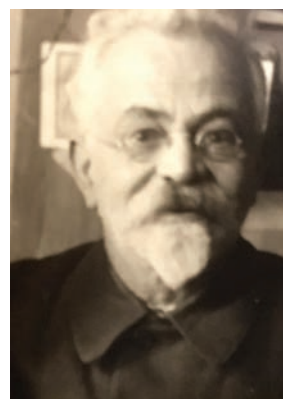
At the same time he was research of various spheres of public health. It should be emphasized that his interest to research work was appeared in his student years and didn't leave his whole life. H. F. Vlaikov wrote more than 70 scientific works on various topics in branch of healthcare and the history of zemsky medicine. Also at different times he was co-editor in medical journals. However, the life of an outstanding doctor was prematurely ceased after a long illness and he was buried at Lukianivske cemetery in of Kyiv city.

Finally, for the years of his life, he earned trust not only among ordinary citizens, but also among medical doctors who respected him as a highly professional specialist. By the way, H. F. Vlaikov shared his practical skills with a young generation of medical workers, he educated a pleiad of talented medical personnel, who continued the work of his teacher and mentor, and for him it was the highest reward.

Key words: doctor, zemstvo, research, healthcare, university.

Промайнуло півтора сторіччя від дня народження талановитого лікаря, науковця і викладача Г.Ф. Влайкова (27 (14 за ст. стилем) вересня 1868-10 січня 1936), людини, яка своєю наполегливою працею залишила яскравий слід у вітчизняній охороні здоров'я (мал.1)¹. Більша частина життя лікаря промайнула в Києві, в якому здобув вищу освіту та пройшов довгий шлях на посадах губернської і повітової медицини. Він багато часу присвятив плідній роботі щодо розвитку й удосконалення сфери громадського здоров'я в Київській губернії. Одним з головних напрямків його роботи була боротьба з небезпечними інфекційними хворобами, з цього

приводу він написав чимало наукових праць і проінспектував низку населених пунктів з проведенням протиепідемічних заходів для стабілізації епідемічної ситуації в регіоні. До того, він за власною ініціативою займався пропагуванням елементарних медичних знань здебільшого серед жителів сільської місцевості

Мал. 1. Георгій Федорович Влайков. 1928-1931 рр. (Сімейний архів Тютіних-Єремєєвих)

¹ Державний архів м. Києва (далі – ДАК), ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3, 5.

про шляхи розповсюдження інфекційних хвороб. Неодноразово публікував пізнавальні статті про інфекційні недуги для широкого кола читачів у місцевій пресі. Крім того, саме в Києві розпочинає викладацьку діяльність у київських закладах вищої та середньої освіти, присвятивши чверть століття наполегливій праці. Адже він своєю невичерпною енергією, жагою до нових знань, прагнучи поділитися своїм накопиченим досвідом з молодим поколінням медиків, заслуживши при цьому авторитет і повагу серед медичної наукової еліти України і залишивши по собі добре ім'я, яке з плином часу було несправедливо забуте.

Стаття побудована на матеріалах фондів Російської державної бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Національної наукової медичної бібліотеки України, наукової бібліотеки Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Національного музею медицини України, Державного історико-меморіального Лук'янівського заповідника, Національного архіву Республіки Молдова, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Київської області, Державного архіву Одеської області, Державного архіву міста Києва та інших державних інституцій.

У підготовці даного дослідження допомогли розповіді нащадків по лінії його сина Георгія Георгійовича Влайкова, а саме: Георгія Георгійовича Влайкова (онука)² – кандидата технічних наук, директора Технічного центру Національ-

ної академії наук України, який в 1970-х рр. працював науковим співробітником в Інституті механіки Національної академії наук України, де й захистив свій науковий доробок на ступінь кандидата технічних наук на тему: «Напряженное состояние толстостенных ортотропных оболочек вращения» (1977 р.)³; Георгія Георгійовича Влайкова (правнука)⁴ – кандидата медичних наук, старшого наукового співробітника відділу магістральних судин Національного інституту хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова Національної академії медичних наук України. Також у написанні статті про лікаря Георгія Федоровича були використані матеріали домашніх архівів нащадків родини Влайкових-Єрмеєвих (Олександри Миколаївни Даниленко (Єрмеєвої)*, Катерини Олексіївни Тютіної (Кремньової)**, Марії Миколаївни Єрмеєвої***). Проте вони надали обмаль відомостей про свого славетного діда і прадіда Г.Ф. Влайкова, тому додаткові біографічні дані про нього довелося шукати в архівах України та Республіки Молдова.

За розповідями нащадків, Георгій Федорович Влайков за походженням був болгариним. Родина мешкала в болгарському поселенні Твардиця Бендерського повіту Бессарабської губернії (нині – м. Твардиця Тараклійського району Республіки Молдова)⁵. Батько талановитого лікаря Федір Стефанович Влайков був православним священиком церкви Св. Параскеви того ж населеного пункту, а мати Феодосія Георгіївна – домогосподаркою⁶.

² <http://www1.nas.gov.ua/OrgStructure/PresidiumOrg/atPresidium/ScientificOrgs/Pages/tc.aspx>.

³ *Влайков Г.Г.* Напряженное состояние толстостенных ортотропных оболочек вращения: дисс. ...канд. тех. наук / Влайков Георгий Георгиевич. – К., 1977. – 172 с.

⁴ <http://www.surgery.org.ua/Employees/Details/276cfeb6-2dc9-4927-8714-00566384e383>

*Олександра Миколаївна Даниленко – депутат Сосонівської сільської ради (с. Сосонівка, Кіровоградська обл., Україна).

**Катерина Олексіївна Тютіна – кандидат психологічних наук, директор Державного бюджетного закладу соціального обслуговування «Ставропольский реабилитационный центр для детей и подростков с ограниченными возможностями здоровья» (м. Ставрополь, Російська Федерація).

***Марія Миколаївна Єрмеєва – провідний інженер відділу медичної генетики Інституту експериментальної радіології Національного наукового центру радіаційної медицини Національної академії медичних наук України (м. Київ, Україна).

⁵ Державний архів Київської області (далі – ДАКО), ф. 410, оп. 1, спр. 9, арк. 72; Энциклопедический словарь / Издатели Ф. А. Брокгауз (Лейпциг), И. А. Ефрон (Санкт-Петербург). – СПб: Типография акционерного общества «Издательское Дело», Брокгауз-Ефрон, 1901. – Том. 32 А: Тай – Термиты. – С. 703.

⁶ Архівна довідка від 26.09.2018 р. № 24-08/47 / Національний архів республіки Молдова (далі – НАРМ); НАРМ, ф. 208, оп. 10, спр. 32, арк. 57-58 зв.

Жінка Георгія Федоровича – Марія Василівна Влайкова, дівоче прізвище якої Кіранова, теж була болгарського походження, вона народилася в родині православного священника Успенської церкви с. Девлет-Агач Аккерманського повіту Бессарабської губернії (нині – с. Делень Арцизького району Одеської області). У молоді роки Марія Василівна вчителювала в земських загальноосвітніх закладах, а потім, переїхавши у 1910 р. з родиною до Києва, продовжила свою педагогічну діяльність у місті (мал. 2). У родині Георгія Федоровича та Марії Василівни Влайкових було троє дітей: Олександра, Єлизавета та наймолодший – Георгій⁷.

Олександра Георгіївна Влайкова, у заміжжі – Єремеева, (1894–1957) у 1930-х рр. працювала завідуючою музеєм науково-дослідної сільськогосподарської станції Всесоюзного інституту рослинництва в Ленінграді (нині – м. Санкт-Петербург Російської Федерації) та за сумісництвом обіймала інші посади (мал. 3).

У 1950-х рр. разом з чоловіком проживала в містечку Умань Черкаської області. Там і була похована. До речі, її чоловіком був відомий вчений-селекціонер Іван Максимович Єремеев (1887-1957), доктор сільськогосподарських наук, який останні роки життя присвятив науково-педагогічній діяльності в Уманському сільськогосподарському інституті (нині – Уманський національний університет садівництва), завідуючи кафедрою рослинництва (мал. 4). Він є одним із співавторів широковідомого сорту озимої пшениці «Українка 0246». Варто наголосити, що, будучи членом партії соціалістів-революціонерів, Іван Максимович брав участь у революції 1905-1907 рр., за що на початку ХХ ст. зазнавав переслідувань з боку владних структур Російської імперії, а у 1930 р. був безпідставно ув'язнений радянськими правоохоронними органами за сфабрикованим звинуваченням, проте за відсутності в його діях складу злочину був звільнений у серпні 1931 р. Щодо

Мал. 2. Марія Василівна Влайкова з онуком Дмитром Влайковим-Черновим. 1930 р. (Сімейний архів Тютіних-Єремеевих)

Мал. 3. Олександра Георгіївна Єремеева (Влайкова). 1911 р. (Сімейний архів Тютіних-Єремеевих)

Мал. 4. Іван Максимович Єремеев. 1953 р. (з фондів музею БНАУ)

⁷Архівна довідка від 11.09.2018 р. № М-2816 / Державний архів Одеської області (далі – ДАОО); Георгій Федорович Влайков. Некролог // Профілактична медицина. – 1936. – № 2. – С. 3; ДАКО, ф. 410, оп. 2, спр. 94, арк. 22, 28; ДАОО, ф. 897, оп. 1, спр. 2, арк. 10 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. доцента кафедри будівельної механіки Київського ордена Трудового Червоного Прапора інженерно-будівельного інституту. (01.12.1949 – 07.07.1981) / Архів Київського національного університету будівництва і архітектури. – С. 5, 6 зв., 109 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. студента Київського інженерно-будівельного інституту (01.09.1933 – 22.02.1944) / Архів Київського національного університету будівництва і архітектури. – С. 2; Проценко Л., Костенко Ю. Лук'янівське цивільне кладовище: путівник. – 2-ге вид., вип. й доп. – Київ: Інтерграфік, 1998-2001, – Вип. 5. – С. 42-43; Енциклопедический словарь / Издатели Ф.А. Брокгауз (Лейпциг), И.А. Ефрон (Санкт-Петербург). – СПб: Типо-Литография И.А. Ефрона, 1893. – Том. 10: Давенпорт – Десмин. – С. 248.

їхніх дітей знайдено наступну інформацію: син Микола мав науковий ступінь кандидата сільськогосподарських наук, був одружений з дворянкою Валентиною Олександрівною Дубінською, а дочка Лідія під час окупації Києва навчалася в Київському медичному інституті, за що була засуджена радянською судовою системою і відбувала покарання в мордовських таборах, після звільнення здобула вищу освіту в Уманському сільськогосподарському інституті, була заміжня за Олексієм Олександровичем Кремньовим⁸.

Про Єлисавету Георгіївну Влайкову-Чернову (1897-1962) відомо, що вона, рано ставши вдовою, самотужки виховувала сина Дмитра Пилиповича Влайкова-Чернова, який загинув у

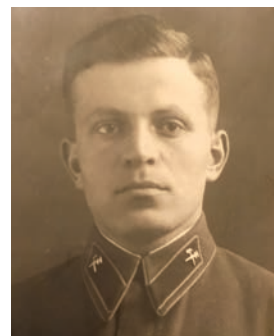

Мал. 5. Єлисавета Георгіївна Влайкова-Чернова. 1913 р. (Сімейний архів Тютіних-Єремєєвих)

Бресті 1941 р. під час Другої світової війни (мал. 5)⁹. Трудова діяльність Єлисавети Георгіївни у 1930-х рр. була тісно поєднана з Київським інститутом патології та гігієни праці Народного комісаріату охорони здоров'я Української радянської соціалістичної республіки (далі – УРСР), де займала посаду завідувачою статистичної групи, а з 1938 р. стала молод-

шим науковим співробітником в Академії наук УРСР. Під час окупації Києва нетривалий час працювала статистиком міському відділі охорони здоров'я¹⁰. Згодом, у 1943-1945 рр. – медичним працівником у німецькому госпіталі для радянських військовополонених на території Європи, а по закінченні війни вона повернулася на батьківщину. Проте у 1946 р. її засуджують на 10 років виправно-трудових таборів за те, що «скомпрометувала» себе перед радянською державою. Похована в місті Умані Черкаської області¹¹.

А про Георгія Георгійовича (1914-1990), за інформацією його нащадків, відомо, що він протягом 1933-1940 рр. навчався у Київському інженерно-будівельному інституті (нині – Київський національний університет будівництва і архітектури), в якому в 1954 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: «Устойчивость плоской формы изгиба двутавровой балки при сложных нагрузках» (мал. 6)¹². У 1956 р. Вища атестаційна комісія Міністерства вищої освіти Союзу радянських соціалістичних республік присудила йому звання доцента

Мал. 6. Георгій Георгійович Влайков. 1944 р. (Сімейний архів Тютіних-Єремєєвих)

⁸ <http://www.udau.edu.ua/departments/museum/vidatni-diyachi-universitetu/yeremeyev-ivan-maksimovich.html>; Воспоминания Александры Георгиевны Еремеевой (рукопись) / Семейный архив Даниленко-Еремеевых; Воспоминания Николая Ивановича о родителях (машинопись) / Семейный архив Даниленко-Еремеевых; Головцов А.Л. Феномен Анциферова / А.Л. Головцов. – 2-е изд., доп. – Киев: Альфа Реклама, 2016. – С. 325-364; Дневник Лидии Ивановны (начиная с 1953 г.) (рукопись) / Семейный архив Тютіних-Еремєєвих; Дневник Лидии Ивановны о её отце – Еремееве И. М. (рукопись) / Семейный архив Тютіних-Еремєєвих; Особова справа Влайкова Г.Г. доцента... – С. 5-6 зв., 109 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 19-21; Особова справа Єремєєва І.М. доктора с/г наук, професора – завідувача кафедри селекції та зернознавства Білоцерківського сільськогосподарського інституту / Архів Білоцерківського національного аграрного університету; Особова справа Єремєєва І.М. доктора с/г наук, професора – завідувача кафедри рослинництва і селекції Уманського сільськогосподарського інституту / Архів Уманського національного університету садівництва. – С. 164-165 зв., 167 зв. – 169, 172-173; Поліщук О., Мартиненко О. Професор Єремєєв Іван Максимович – відомий український і французький селекціонер рослин // Університет. – 2017. – № 3. – С. 2; Проценко Л., Костенко Ю. Вказ. праця. – С. 42-43; Семейный архив Даниленко-Еремеевых.

⁹ <http://www.stpravda.ru/projects/history/people/105.shtml>; ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 5 зв.; ДАКО, ф. 410, оп. 2, спр. 94, арк. 8, 19, 24; Там само, ф. 412, оп. 1, спр. 2307, арк. 17.

¹⁰ Там само, р. 2356, оп. 9, спр. 1, арк. 3.

¹¹ Особова справа Влайкова Г.Г. доцента... – С. 4 зв.-6 зв., 109 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 19-21; Пролетарська правда. – 1936. – № 13. – С. 4; Список особового складу науково-дослідних інститутів та установ Академії наук УРСР станом на 15.01.1940 р. / Науковий архів Президії Національної академії наук України. – Книга 2. – С. 246.

¹² Влайков Г.Г. Устойчивость плоской формы изгиба двутавровой балки при сложных нагрузках: дисс. ... канд. тех. наук / Георгий Георгиевич Влайков. – К., 1954. – 213 с.

кафедри будівельної механіки Київського інженерно-будівельного інституту. Цьому навчальному закладу Георгій Георгійович присвятив усе життя, невтомно займаючись на науково-педагогічній ниві. А його жінка Ніна Павлівна Влайкова (дівооче прізвище – Сардинська) працювала викладачем у київських закладах вищої освіти. Подружжя тривалий час перебувало в закордонних відрядженнях у Гвінеї та Алжирі, де Георгій Георгійович читав курс лекцій будівельної механіки студентам політехнічних інститутів¹³.

Доречно наголосити, що в деяких документах Георгій Георгійович значився, як «Юрко Юрійович» (мал. 7). З такою ж обставиною авторка зіткнулася при знайденні відомостей про Георгія Федоровича, якого іменували ще як «Юрій (Юрко) Федорович» (мал. 8). Це, передусім, пов'язано з фонетичною схожістю імен, тому часто в документах 1920-х – 30-х рр. вживали обидва варіанти цього імені¹⁴.

Отже, перейдемо безпосередньо до вивчення життєвого шляху Георгія Федоровича Влайкова. У зв'язку з тим, що його мати рано стала вдовою, вона, аби прогодувати трьох дітей, віддала найстаршого сина Георгія, який на той час досяг шкільного віку, у духовне училище, де він жив

Мал. 7. Студентський квиток Г.Г. Влайкова
(Архів КНУБА)

на повному пансіоні і навчався за державний рахунок. Після закінчення училища, він успішно складає іспити в один із старших класів Одеської другої чоловічої гімназії. А вже 1887 р. Георгій отримує свідоцтво про повну середню освіту. Поряд з навчанням в гімназії, Георгію Федоровичу довелося самотужки заробляти собі на прожиття: молодий юнак займався репетиторством, працював на одеській пристані та перебивався іншими заробітками¹⁵.

Надалі роки його життя тісно переплітаються з навчанням у Київському університеті Св. Володимира, до якого був прийнятий за рекомендацією педагогічної ради гімназії в якості земського стипендіата¹⁶. Паралельно з навчанням на медичному факультеті, у 1892-1893 рр. він бере активну участь в якості медичного працівника в холерних загонах бессарабського

Мал. 8. Особова справа Г.Ф. Влайкова
(з фондів ДАК)

¹³ <http://www.moypolk.ru/stavropol/soldiers/vlaykov-georgiy-georgievich>; Особова справа Влайкова Г.Г. доцента... – С. 5 зв.-10, 25, 31, 49-55, 68-84, 97-105, 107-108, 110-110 зв., 121-129; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 1-2, 11, 23, 39, 42-42 зв.; Професори Київського національного університету будівництва і архітектури (1930 – 2005): Довідник / За ред. В. О. Пермякова. – К.: КНУБА, 2005. – С. 21; Проценко Л., Костенко Ю. Вказ. праця. – С. 42-43.

¹⁴ ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3; ДАКО, ф. 411, оп. 1, спр. 303, арк. 7; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 10, 14, 16, 38; Пролетарська правда. – 1936. – № 10. – С. 4; Трійняк І.І. Словник українських імен / І.М. Железняк (відп. ред.). – К.: Довіра, 2005. – С. 86-87, 408-409.

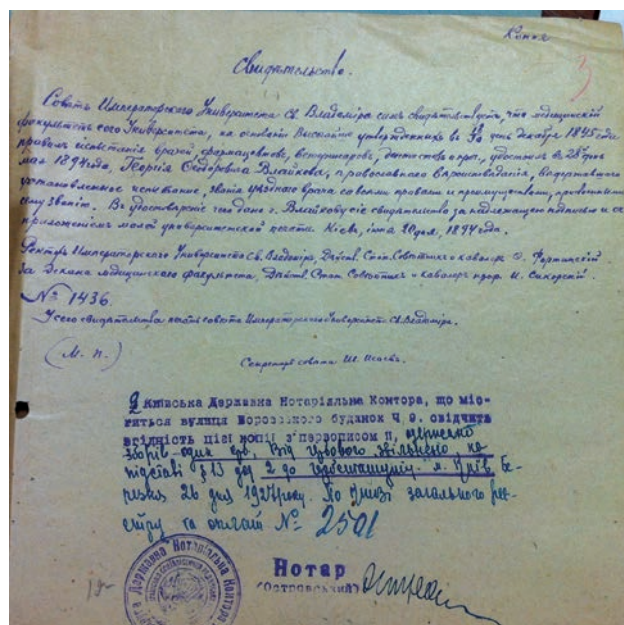
¹⁵ Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых; ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3.

¹⁶ Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых; ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 5443, арк. 422-423, 429, 435, 441, 447, 453, 458.

губернського земства у ліквідації спалахів холерних епідемій, що переважно виникали в теплу пору року¹⁷. У той же час, будучи ще студентом, починає займатися науковою діяльністю, написавши у 1891 р. свою першу наукову роботу «Про исследование чувствительной сферы нервных заболеваний». У роки навчання був членом земляцтва, займався викладацькою діяльністю. Насамперед, він мав змогу читати курс лекцій з історії Болгарії етнічним болгаркам, які навчалися в київських жіночих гімназіях. Студент Георгій спробував також свої сили у викладанні математики та гігієни учням двокласної школи болгарської колонії Чийшія Аккерманського повіту Бессарабської губернії (нині – с. Городне Болградського району Одеської області)¹⁸.

Після закінчення університету в 1893 р., отримує посаду позаштатного ординатора офтальмологічної клініки під керівництвом професора Андрія Васильовича Ходіна¹⁹. Наступного року Георгій Федорович складає успішно іспити в Київському університеті Св. Володимира на звання повітового лікаря (мал. 9), одночасно його призначають завідувачем кураторського пункту на Звіринці в місті Києві²⁰. Проте того ж року переводиться на посаду дільничного земського лікаря в с. Борки Зіньківського повіту Полтавської губернії²¹. З перших днів роботи на селі він відзначився неабиякими організаторськими здібностями у втіленні в життя своїх задумів та креативних ідей. Серед головних завдань, які стояли перед молодим фахівцем, було будівництво дільничної лікарні «...которую ... сам построил с местными крестьянами...», а другорядні – носили культурно-просвітній характер: організовує український драмгурток,

викладає учням земських загальноосвітніх навчальних закладів адаптований курс гігієни та першої медичної допомоги для просвіти молодого покоління сільського населення, опікується новоствореним фельдшерським товариством, товариством допомоги жінкам та іншими громадськими об'єднаннями. Земський лікар Георгій Федорович завзято береться за організацію ясел на селі, особливо вони були актуальними в період весняно-польових робіт. Керує роботою щодо налагодження випуску місцевої газети в повітовому містечку. А в будинку родини Влайкових часто «...группировалась, так называемая, либеральная интеллигенция»²². Варто зазначити, що за активну громадянську позицію у 1905-1906 рр. він потрапляє під пильне око поліцейського нагляду, в його помешканні відбуваються

Мал. 9. Свідоцтво про складення іспитів на звання повітового лікаря (з фондів ДАК)

¹⁷ Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 3; Справа № 372 пам'ятника історії: могила Влайкова Георгія Федоровича / Державний історико-меморіальний Лук'янівський заповідник (далі – ДІМЛЗ).

¹⁸ Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 3, 5; Энциклопедический словарь / Издатели Ф.А. Брокгауз (Лейпциг), И.А. Ефрон (Санкт-Петербург). – СПб: Типография акционерного общества Брокгауз-Ефрон, 1903. – Том. 38 А: Человек – Чугуевский полк. – С. 903.

¹⁹ ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 5445, арк. 2,5-5 зв., 8-9; Там само, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3, 5; Энциклопедический словарь / Издатели Ф.А. Брокгауз (Лейпциг), И.А. Ефрон (Санкт-Петербург). – СПб: Типография акционерного общества Брокгауз-Ефрон, 1903. – Том. 37: Хаким-Ходоров. – С. 476.

²⁰ ДАК, ф. 352, оп. 6, спр. 223, арк. 3.

²¹ Адрес-календарь справочная книжка Полтавской губернии на 1904 г. / Издание Полтавского губернского статистического комитета. – П.: Типография губернского правления, 1904. – Зеньковский уезд. – С. 13; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 3.

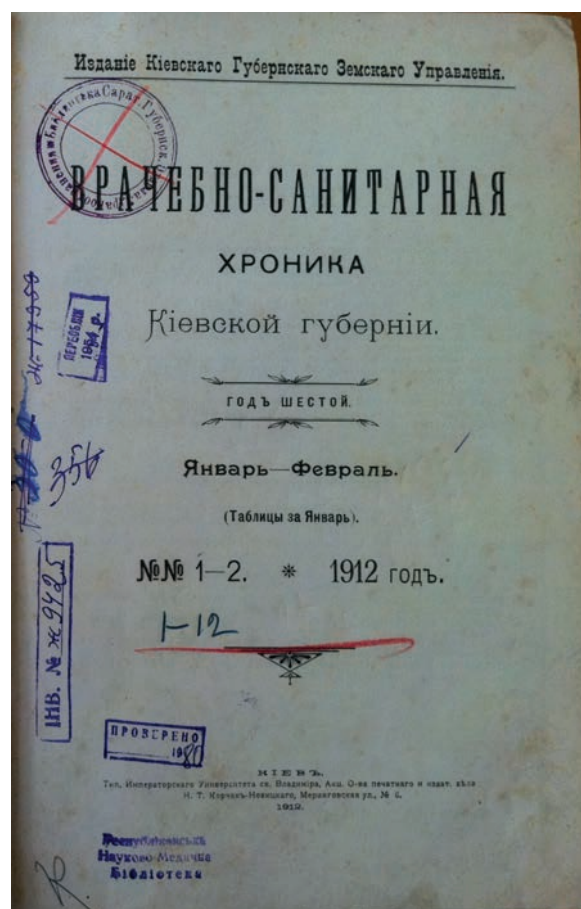
²² Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4.

обшуки, неодноразово проводилися допити в поліцейському відділку тощо. Разом з тим, працюючи в земстві, Георгій Федорович ні на мить не полишав наукове поприще, на якому невтомно займався дослідженням багатьох аспектів сфери громадського здоров'я. Одним із напрямків його наукових інтересів було збирання даних про санітарний стан лікарської дільниці, використовуючи згодом набуті відомості у своїх наукових доробках²³. На Полтавщині молодий фахівець пропрацював протягом 14 років (по травень 1908 р. включно), того ж року він змінює місце роботи та переходить на земську службу до Харківської губернії. У період 1908-1910 рр. Георгій Федорович обіймав посаду санітарного лікаря Сумського повіту Харківського губернского земського управління. У цей час виходить друком у Харкові його праця «Обзор деятельности яслей-приютов в Сумском уезде в 1908 г.» 1909 р. видання. Але надалі його доля тісно переплітається з містом Києвом²⁴.

Переїхавши до Києва у 1910 р., Г. Ф. Влайков купує нерухомість за адресою: вул. Стрітенська, 17^{*25}. Квартиру № 7 родини Влайкових «... знало много людей, знакомые знакомых, друзья детей, дети, знавших дедушку [Георгія Федоровича Влайкова – Авт.] крестьян из Полтавской области, все близкие и родные, а также очень многие незнакомые, но знавшие дедушку по имени люди бывали там». А листи, що надходили на цю адресу мали такий текст: «*Киев, Дру Влайкову*»²⁶.

Трудову діяльність Георгій Федорович розпочинає у травні того ж року в київському губернському земстві на посаді помічника завідуючого санітарним бюро Київської земської управи у справах земського господарства, за сумісництвом завідує епідеміологічним та статистичним відділами тої ж управи, а також у період 1910-1917 рр. обіймає посаду відповідального

секретаря щомісячника «Врачебно-санитарной хроники Киевской губернии» (мал. 10)²⁷. Водночас приступає до викладацької діяльності у Київській земській фельдшерсько-акушерській школі і Самаритських жіночих курсах, на яких викладає дисципліни з гігієни, епідеміології та статистики. А з 1911 р. з перервами за сумісництвом працював викладачем у фельдшерській школі доктора Петра Тимофійовича Нейштубе. Георгій Федорович був активним учасником різних громадських осередків, тому й не дивно, що свого часу був першим головою спілки земських

Мал. 10. Врачебно-санитарная хроника Киевской губернии (з фондів ННМБУ)

²³ Влайков Г.Ф. О борьбе с эпидемиями в Лебединском уезде / Г.Ф. Влайков. – Харьков: Типография «Печатное дело», 1909. – 5 с.; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4-5; Медицинский отчет Сумской уездной земской управы / Сост. Г.Ф. Влайков. – Сумы: Сумское уездное земство, 1909. – 315 с.

²⁴ Влайков Г.Ф. Обзор деятельности яслей-приютов в Сумском уезде в 1908 г. / Г.Ф. Влайков. – Харьков: Типография «Печатное дело», 1909. – 16 с.; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4.

* У нинішній час цей житловий будинок знаходиться за адресою: м. Київ, вул. Стрітенська, 15.

²⁵ Звід пам'яток історії та культури України: Енциклопедичне видання: У 28 т. – Кн. 1: Київ. – Ч. 1: А-Л / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова) та ін. – К.: Головна редакція Зводу пам'яток історії та культури при видавництві «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1999. – С. 213; ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3.

²⁶ Воспоминания Александры Георгиевны Еремеевой (рукопись) / Семейный архив Даниленко-Еремеевых.

²⁷ Там само, ф. 352, оп. 6, спр. 223, арк. 2; Там само, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 5.

службовців. А згідно з даними онука Георгія Георгійовича, ще за життя Георгій Федорович Влайков був удостоєний титулу дворянина²⁸.

На початку Великої війни (1914-1918) Г. Ф. Влайков, як й інші медичні працівники, був мобілізований, але «...как "ратник ополчения" был оставлен в Киеве и назначен старшим врачом госпиталя № 6... Встреча первых раненных была обставлена с большой торжественностью. И почти по невероятной случайности, первый, из поднявшихся по мраморной лестнице госпиталя солдат, оказался крестьянином из Борок, который сразу же узнал моего отца, окликнул его, и они дружески обнялись тут же на лестнице. Это была трогательная картина. Я знав, що наш доктор найглавнийший в Київї», – уверенно произнес он и сразу же создавалась атмосфера такого доверия, которое значительно облегчило для раненых мучения, связанные с ранениями, а для персонала – ввиду их неопытности и чрезмерной напряженности в работе. Я помню, в первое время не было никаких разговоров о дежурствах, времени работы и т.д. Все работали столько, сколько нужно было, совершенно не считаясь со временем, усталостью и своими личными делами. Это был какой-то вдохновенный подъем. Мой отец [Георгій Федорович Влайков – Авт.] почти совсем не уходил из госпиталя, сам встречал раненых, провожал отъезжающих, постоянно бывал в палатах, причем его посещения больных никогда не носили характер «обходов». Обычно он быстрыми шагами проходил по коридору, заходил в любую палату, задавал вопросы каждому из больных, садился и тихо беседовал с тяжелоранеными. Популярность его среди раненых была очень велика и создавалась

как-то сразу» (мал. 11)²⁹. До того ж протягом воєнного часу Георгій Федорович виконував обов'язки завідувача санітарним бюро, директора Київської земської фельдшерсько-акушерської школи, завідував шпиталями Всеросійського земського союзу та статистичним відділом Київського комітету того ж об'єднання³⁰.

З утвердженням на теренах України радянської влади, він мав можливість займати різні посади в губернському відділі охорони здоров'я, серед яких було завідування відділами губернської медицини, санітарно-епідеміологічного, статистичного, а також керував Київською фельдшерсько-акушерською школою*. Георгій Федорович був одним з перших медичних працівників, які розпочинали свою трудову діяльність у нових соціально-політичних умовах, крім того, був одним з організаторів і фундаторів налагодження радянської медико-санітарної допомоги на Київщині³¹.

Мал. 11. Г.Ф. Влайков разом з донькою Єлизаветою (сестрою милосердя), яка сидить ліворуч від нього, у госпіталі. Київ, 1914 р. (Сімейний архів Тютіних-Єремєєвих)

²⁸ Адресная и справочная книга «Весь Киев» на 1911 г. / Издание С.М. Богуславского. – К.: Типография Первой киевской артели печатного дела, 1911. – С. 110, 392, 571; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4; ДАК, ф. 178, оп. 1, спр. 357, арк. 9-10, 25-26, 30-31; Там само, ф. 178, оп. 1, спр. 373, арк. 8, 21, 35; Там само, ф. 178, оп. 1, спр. 564, арк. 8-8зв., 11; Там само, ф. 178, оп. 1, спр. 591, арк. 18, 30, 38-39; ДАКО, ф. 411, оп. 1, спр. 537, арк. 61-62 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 2-3; Справа № 372 пам'ятника історії: могила Влайкова Георгія Федоровича / ДІМЛІЗ; Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 342, оп. 3, спр. 3469, арк. 41.

²⁹ Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых.

³⁰ ДАК, ф. 178, оп. 1, спр. 642, арк. 25, 30-34; ДАКО, ф. 411, оп. 1, спр. 537, арк. 61-62 зв.

* У 1920-х – 30-х рр. назва цього навчального закладу неодноразово зазнавала змін. На сьогодні у цій будівлі розміщується корпус № 1 Першого київського медичного коледжу, що знаходиться за адресою: м. Київ, вул. Юрія Іллєнка, 14.

³¹ ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3 зв., 5; ДАКО, ф. 411, оп. 1, спр. 537, арк. 61-62 зв.

Восени 1920 р. за розпорядженням Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР Георгій Федорович був відряджений до Канівського повіту на посаду консультанта повітового відділу охорони здоров'я, де одночасно був лікарем Степаницького цукрового заводу і районним санітарним лікарем. А вже восени 1922 р. знову повертається на службу до Києва, займаючи посаду завідувача санітарно-епідеміологічного відділу Київського повітового відділу охорони здоров'я (Наказ завідуючого відділу охорони здоров'я Київського повітового виконавчого комітету від 2 жовтня 1922 р. № 75) та суміщаючи інші посади³². З травня 1923 по липень 1925 р. обіймав вакантне місце старшого губернського інспектора лікарської частини в Київському губернському відділі охорони здоров'я³³. Після ліквідації губернії, Георгій Федорович працював консультантом окружної ремкомісії Київського окружного виконавчого комітету КП(б) України протягом 1925-1927 рр. до ліквідації штатної одиниці. Наприкінці 1927 р. він улаштувався на посаду окружного санітарного лікаря, пропрацювавши на ній менше року і звільнившись у вересні 1928 р.³⁴

Паралельно з основною роботою, Георгій Федорович займався науково-педагогічною діяльністю у київських закладах вищої освіти. У 1923-1928 рр. він, за запрошенням колег-медиків, працював позаштатним асистентом кафебри соціальної гігієни Київського медичного інституту (нині – Національний медичний університет імені О.О. Богомольця), а у 1930–

1931 рр. там само в якості доцента викладав курс лекцій санітарної статистики студентам п'ятого курсу³⁵. Адаже він завдяки «...педагогической деятельности[и]... приобрел огромную популярность среди учащихся и среди «власть имущих». Он очень любил молодежь, и его ученики платили ему тем же. Его прирожденная скромность переросла в последние годы его жизни в аскетизм... Был он добр и мягок с детьми и своими ученикам, и резок и неподкупен с теми, от которых зависел. Его остроумие и необыкновенно «хорошо подвешенный язык» делали его лекции очень доходчивыми, и студенты любили его. Постоянно приходили к нам на дом, папа [Георгій Федорович Влайков – Авт.] вел с ними беседы, выслушивал их «беды» и ходатайствовал перед администрацией за них. Но нарушивших «этические нормы», он не щадил и жестоко обрушивался на них»³⁶. Тому ще за життя його називали «студентськи[м] батько[м]»³⁷. У той же період (1924-1930-х рр.) на посаді доцента читав лекції з санітарної статистики, загальної і соціальної гігієни в іншому закладі вищої освіти – Київському державному інституті удосконалення лікарів. А в Київському інституті народного господарства протягом 1924-1926 рр. в якості викладача проводив лекційні заняття з комунальної гігієни³⁸. Пізніше, у 1932 р. він отримав призначення завідувати курсами районної медичної статистики. Варто наголосити, що за активну професійну діяльність Г.Ф. Влайков у 1935 р. став дійсним членом Українського інституту соціалістичної охорони здоров'я³⁹.

³² ДАКО, ф. 410, оп. 1, спр. 9, арк. 72; Там само, ф. 410, оп. 1, спр. 10, арк. 75, 77, 84, 88; Там само, ф. 410, оп. 1, спр. 11, арк. 127-127 зв.; Там само, ф. 410, оп. 1, спр. 183, арк. 51-53; Там само, ф. 410, оп. 2, спр. 94, арк. 7, 15, 17-18, 20, 27-27 зв., 32, 41; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 376, арк. 6; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 537, арк. 61-62 зв.; ЦДАВО України, ф. 342, оп. 1, спр. 1709, арк. 32-33 зв.

³³ ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 3, 5; ДАКО, ф. 410, оп. 2, спр. 94, арк. 43; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 49, арк. 106, 168; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 50, арк. 78; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 303, арк. 7; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 543, арк. 138; Там само, ф. 411, оп. 1, спр. 544, арк. 1; Там само, ф. 412, оп. 1, спр. 2307, арк. 2.

³⁴ Біографічна довідка про Влайкова Г.Ф. / Фонд персоналій В-2-35 Національного музею медицини України (далі – НММУ); Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4; ДАКО, ф. 412, оп. 1, спр. 2307, арк. 1, 3, 18-21.

³⁵ ЦДАВО України, ф. 342, оп. 3, спр. 3468, арк. 20; ЦДАВО України, ф. 342, оп. 3, спр. 3469, арк. 41.

³⁶ Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых.

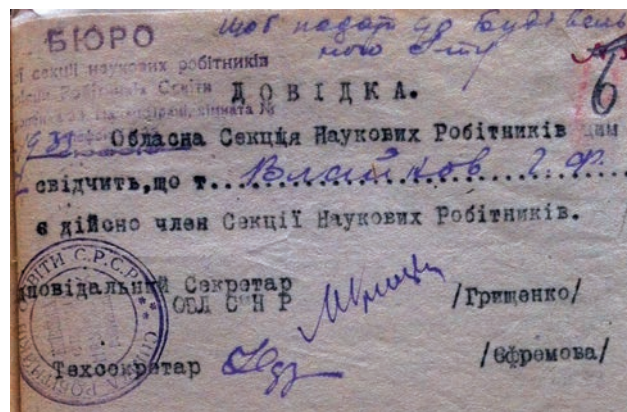
³⁷ Воспоминания Александры Георгиевны Еремеевой (рукопись) / Семейный архив Даниленко-Еремеевых.

³⁸ ДАК, ф. 871, оп. 2, спр. 59, арк. 1-9.

³⁹ Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4-5; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 8; Пролетарська правда. – 1936. – № 9. – С. 4.

На науковій ниві Георгій Федорович відзначився наполегливою роботою щодо вивчення різних напрямків охорони здоров'я населення, періодично друкував свої доповіді на медичних з'їздах, був їх активним учасником⁴⁰. Загалом, його праці були присвячені акушерству і гінекології, охороні материнства і дитинства, а також організаційним питанням медико-санітарної допомоги населенню, демографічній ситуації в українських губерніях та насичені даними медичної статистики. Особливу увагу в наукових дослідженнях Георгій Федорович звертав на боротьбу з небезпечними інфекційними хворобами, що ширилися здебільшого серед жителів сільської місцевості⁴¹. За своє життя він надрукував понад 70 наукових праць з різних проблем сфері громадського здоров'я населення, серед них 10 науково-популярних брошур і підручник «Курс санитарной статистики», – усі вони використовувалися при підготовці лекцій

для слухачів медичних навчальних закладів. До того ж лікар Г.Ф. Влайков був постійним членом наукового медичного товариства (мал. 12) й співредактором журналу «Общее дело» (1923 р.), що видавався Київським губернським відділом охорони здоров'я⁴².

Мал. 12. Довідка обласної секції наукових робітників (Архів КНУБА)

⁴⁰ Влайков Г.Ф. Доклад о деятельности организационного бюро / Г.Ф. Влайков // Труды областного съезда Юга России по борьбе с эпидемиями. (Киев, 16-25 августа 1913 г.): Протоколы заседаний. – К.: Типо-Лит. Бр. Б. и Г. Каплун, 1914. – Том. 4. – С. 137-140; Влайков Г.Ф. Доклад о распространённости эпидемий, эпидемической и постоянной медицинской организации и о мерах борьбы с эпидемиями в Киевской губернии / Г.Ф. Влайков // Труды областного съезда Юга России по борьбе с эпидемиями (Киев, 16-25 августа 1913 г.): сведения по земствам. – К.: Тип-Лит. Бр. Б. и Г. Каплун, 1913. – Т. 1. – С. 287-360; Влайков Г.Ф. Изоляция больных в деревнях / Г.Ф. Влайков // Областной съезд Юга России по борьбе с эпидемиями. (Харьков, 26 мая – 4 июня 1910 г.): Доклады по отдельным вопросам. – Х.: Типография «Печатное дело», 1910. – Отдел 3. – С. 1-24; Влайков Г.Ф. К вопросу о борьбе с эпидемиями в деревне / Г.Ф. Влайков // Труды 5 съезда земских врачей и представителей уездных земств Полтавской губернии 5-14 октября 1903 г. / Полтавское губернское земство. – П.: Электрическая типография Д.Н. Подземского, 1904. – С. 254 -293; Влайков Г.Ф. Сифилис в Зеньковском уезде Полтавской губернии / Г.Ф. Влайков // Труды 5 съезда земских врачей и представителей уездных земств Полтавской губернии 5-14 октября 1903 г. / Полтавское губернское земство. – П.: Электрическая типография Д.Н. Подземского, 1904. – С. 294-316.

⁴¹ Влайков Г.Ф. Международная гигиеническая выставка 1911 г. в Дрездене (отчет по заграничной командировке) / Г.Ф. Влайков // Врачебно-санитарная хроника Киевской губернии. 1911. – № 11. – С. 116-130; Влайков Г.Ф. Международная гигиеническая выставка 1911 г. в Дрездене (отчет по заграничной командировке). Окончание / Г.Ф. Влайков // Врачебно-санитарная хроника Киевской губернии. – 1911. – № 12. – С. 100-121; Влайков Г.Ф. Международная гигиеническая выставка в Дрездене 1911 г. / Г.Ф. Влайков. – К.: Типография Императорского университета Св. Владимира, 1912. – 38 с.; Влайков Г.Ф. О вскармливании грудных детей и об уходе за ними / Г.Ф. Влайков // Киевский земский календарь и справочная книжка на 1911 год / Издание Киевского губернского управления по делам земского хозяйства. – К.: Типография Императорского университета Св. Владимира Акц. Общества печатного и издательского дел Н. Т. Корчак-Новицкого, 1910. – С. 84-90; Влайков Г.Ф. О санитарных попечительствах / Г. Ф. Влайков. – К.: Типография акционерного общества Н.Т. Корчак-Новицкого, 1911. – 8 с.; Влайков Г.Ф. О холере и чуме / Г.Ф. Влайков. – П.: Электрическая типография Д.Н. Подземского, 1911. – 27 с. (Библиотека журнала «Хуторянин». – Вып. 11); Влайков Г.Ф. О чуме / Г.Ф. Влайков // Киевская земская газета. – 1914. – № 28. – С. 3-6; Влайков Г.Ф. Об оспе и оспопрививании / Г.Ф. Влайков. – К.: Типография акционерного общества Н.Т. Корчак-Новицкого, 1915. – 12 с.; Влайков Г.Ф. Физиология зачатия / Г.Ф. Влайков. – СПб.: Столич. скоропеч., 1899. – 28 с.: ил.

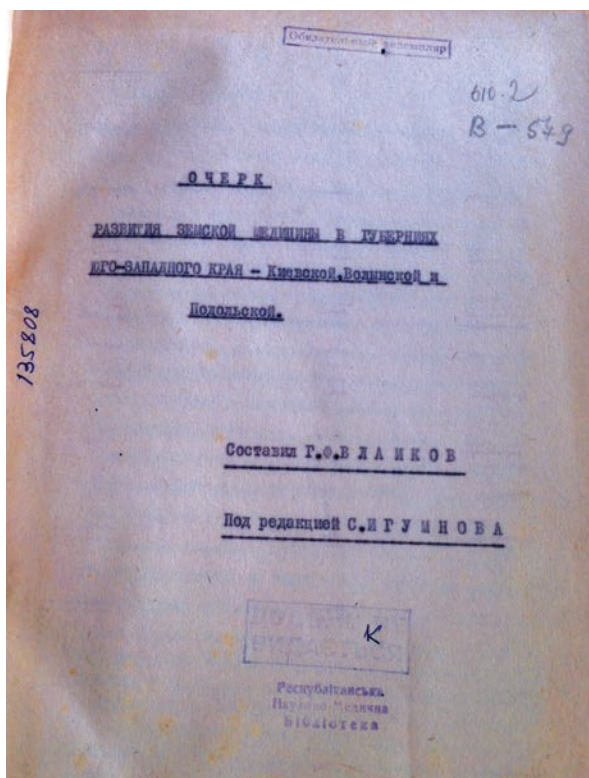
⁴² Влайков Г.Ф. Курс санитарной статистики с картограммой, диаграммами и образцами форм регистрации / Г.Ф. Влайков. – К.: Издание Лукьяновского народного дома, 1913. – 160 с.; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4-5; ДАК, ф. 352, оп. 6, спр. 223, арк. 1-2; Там само, ф. 871. оп. 2, спр. 59, арк. 5 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 6.

Одним з важливих здобутків цього видатного лікаря та науковця був підготовлений у 1935 р., проте не опублікований, машинопис під назвою: «Очерк развития земской медицины в губерниях Юго-Западного края – Киевской, Волынской и Подольской», що нині зберігається у фондах Національної наукової медичної бібліотеки України (мал.13). Сьогодні це є цінне джерело для дослідників у вивченні земської охорони здоров'я Правобережної України 1904-1917 рр., написане свідком того часу. Автор узагальнив зібрані відомості про стан земської сфери громадського здоров'я досліджуваного регіону, посилаючись на видання губернських земських управлінь Волинської, Київської та Подільської губерній, більшість яких уже втрачені з плином часу⁴³.

Крім того, за власною ініціативою займався читанням популярних лекцій [прочитав понад 1000 лекцій. – Авт.] з пропагування елементарних медичних знань серед сільського населення, робітників фабрик та заводів, школярів та інших категорій населення. Георгій Федорович повсякчас здійснював обстеження на предмет санітарного стану сільських хат та їх прибудинкових

територій, криниць загального користування в населених пунктах, часто навідувався на заводи та фабрики для контролю за дотриманням умов праці робітників, проводив інспекції в лікувальних закладах тощо⁴⁴. За свою тривалу лікарську практику мав змогу надати медичну допомогу понад 120 тис. хворим, переважна кількість яких складалася з жителів сільської місцевості і вільнонайманих робітників промислових підприємств. Разом з тим, лікар Г.Ф. Влайков виховав плеяду талановитих учнів, серед яких були лікарі, лікарські помічники, акушерки, санітари, медичні сестри, які завдяки своєму вчителю-наставнику понесли свої знання на благо людей. А він своїм ентузіазмом не залишав своєї улюбленої справи до кінця свого життя⁴⁵.

Георгій Федорович багато часу і сил віддавав улюбленій справі, не зважаючи на стан свого здоров'я, який з кожним днем погіршувався. Уже наприкінці 1935 р. йому різко стало погано і Г. Ф. Влайкова госпіталізували до київської лікарні, а згодом перевели на лікування до Обухівської лікарні м. Ленінград. Проте життя цієї талановитої особистості обірвалося 10 січня 1936 р. після тривалої хвороби (мал. 14). Через декілька днів після смерті, труну з тілом лікаря було перевезено до Києва у клуб медичних працівників, де простояла добу з почесним караулом. Попрощатися з Георгієм Федоровичем прийшло багато його шанувальників, учнів, лікарів, що «...было приостановлено движение на всей Львовской улице (нині – вул. Січових Стрільців) во время похорон... У фельдшерской школы стояли

Мал. 13.
Титульний аркуш
машинопису
(з фондів
ННМБУ)

Мал. 14. Портрет
Г.Ф. Влайкова,
надрукований
в некролозі.
(Профілактична
медицина. –
1936. – № 2)

⁴³ Влайков Г.Ф. Очерк развития земской медицины в губерниях Юго-Западного края – Киевской, Волынской и Подольской / Г.Ф. Влайков. – машинопись, б/г– 310 с.

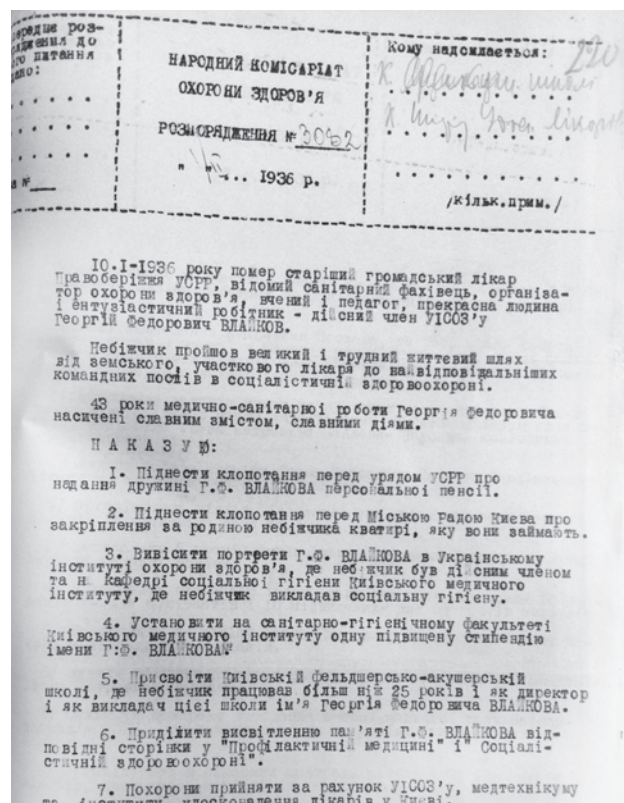
⁴⁴ ДАКО, ф. 410, оп. 2, спр. 94, арк. 46-47.

⁴⁵ Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 4-5.

рядами студенты, которые присоединились к процессии. Было много венков и речей. После представителей разных учреждений, организаций, где работал, лечил дедушка [Георгий Федорович Влайков – Авт.], представителя наркомата и т.д. выступила студентка фельдш. [ерской] школы с такой простой и сердечной речью, что все плакали». Адже «круг знакомств у отца был огромный, его знал буквально весь город. Поэтому похороны его имели характер «демонстрации», за гробом шли тысячи людей, самых разнообразных слоев населения: начиная с академиков и министров и кончая уборщицами и их детьми, которые все знали и любили «дедушку Влайкова», как его уже задолго до старости, звали его ученики и друзья»⁴⁶. Поховали Георгія Федоровича Влайкова на Лук'янівському цвинтарі міста Києва. Пізніше поряд з ним було захоронено його дружину Марію Василівну (14 квітня (за ст. стилем 1 квітня) 1875-09 березня 1946), сина Георгія Георгійовича Влайкова (9 серпня (27 липня за ст. стилем) 1914-16 серпня 1990) та дружину сина – Влайкову Ніну Павлівну (1923–1999)⁴⁷.

У Розпорядженні Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР від 01 лютого 1936 р. № В 082 повідомлялося про смерть громадянського лікаря та відомого санітарного фахівця, вченого та прекрасного педагога Г.Ф. Влайкова. У документі вказувалося про вшанування пам'яті померлого на санітарно-гігієнічному факультеті Київського медичного інституту і пропонувалося запровадити підвищену стипендію імені Г.Ф. Влайкова, а Київській фельдшерсько-акушерській школі присвоїти ім'я Г. Ф. Влайкова, якій небіжчик присвятив 25 років викладацької діяльності, та проведення інших пам'ятних заходів (мал. 15)⁴⁸.

Насамкінець, зауважу, що Г.Ф. Влайков до кінця свого життя невтомно працював заради розбудови вітчизняної охорони здоров'я. Він своєю невичерпною енергією зумів заслужити довіру не лише у пересічних громадян, а й серед знаних колег-медиків, які шанували його як прекрасну людину та високопрофесійного спеціаліста. Поряд з тим, що Георгій Федорович був лікарем-практиком, він не покидав своєї науково-педагогічної діяльності. За роки свого насиченого подіями життя, йому довелося

Мал. 15. Розпорядження НКОЗ УРСР від 01 лютого 1936 р. № В082 (з фондів ЦДАВО України)

⁴⁶ Воспоминания Александры Георгиевны Еремеевой (рукопись) / Семейный архив Даниленко-Еремеевых; Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых.

⁴⁷ Архівна довідка від 11.09.2018 р. № М-2816 / ДАОО; Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 6; Інформаційна довідка від 20.09.2018 р. № 2647/03-01-44 / Відділ державної реєстрації актів цивільного стану Управління державної реєстрації Головного територіального управління юстиції у місті Києві Міністерства юстиції України; Особова справа Влайкова Г.Г. доцента... – С. 109 зв.; Особова справа Влайкова Г.Г. студента... – С. 17, 21; Пролетарська правда. – 1936. – № 9. – С. 4; Пролетарська правда. – 1936. – № 10. – С. 4; Пролетарська правда. – 1936. – № 11. – С. 6; Пролетарська правда. – 1936. – № 13. – С. 4; Пролетарська правда. – 1936. – № 14. – С. 4; Соціалістична здоровоохорона. – 1936. – № 7. – С. 4; Справа № 372 пам'ятника історії: могила Влайкова Георгія Федоровича / ДІМЛІЗ.

⁴⁸ Георгій Федорович Влайков. Некролог... – С. 6; Розпорядження Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР від 01 лютого 1936 р. № 13082 / Фонд персоналії В-2-35 НММУ; ЦДАВО України, ф. 342, оп. 14, спр. 230, арк. 219-220.

прочитати низку лекцій медико-санітарної направленості в київських закладах вищої та середньої освіти, передаючи свої знання молодим спеціалістам-медикам. Георгія Федоровича вважали «...незаурядним лектором і до самої смерті не оставляв своєї діяльності, котра давала йому огромное удовлетворение. Студенты очень любили его и он относился к ним по-отечески ласково, входил во все их интересы, постоянно выступал их защитником и ходатаем перед администрацией и партийными организациями, которые всегда считались с его

мнением, т.к. популярность его, как педагога была огромна не только внутри учебных заведений, но и далеко за пределами их... Человек незаурядных способностей, глубоко принципиальный, добрый и отзывчивый, он пользовался особой любовью среди своих учеников...»⁴⁹. Також як лікар-практик Г. Ф. Влайков ділився своїми практичними вміннями з молодим поколінням медичних працівників, виховавши плеяду талановитих медичних кадрів, які продовжили справу свого вчителя та наставника, а для нього це було найвищою нагородою.

References

- Adres-kalendar' spravocnaya knizhka Poltavskoj gubernii na 1904 g.* Poltava: Tipografiya gubernskogo pravleniya. Retrieved from <http://elibr.shpl.ru/ru/nodes/553-adres-kalendar-i-spravocnaya-knizhka-poltavskoy-gubernii-na-1904-g-poltava-1904#mode/inspect/page/243/zoom/4> [in Russian].
- Boguslavskij, S. M (Ed.). (1911). *Adresnaya i spravocnaya kniga «Ves' Kiev» na 1911 g.* Kiev: Tipografiya Pervoj kievskoj arteli pechatnogo dela. [in Russian].
- Brokgauz, F. A. & Efron, I. A. (1893). *E'nciklopedicheskij slovar': Davenport-Desmin.* (Vol. 10). SPb: Tipo-Litografiya I. A. Efrona. [in Russian].
- Brokgauz, F. A. & Efron, I. A. (1901). *E'nciklopedicheskij slovar': Taj-Termity.* (Vol. 32A). SPb: Tipografiya Akcionernogo obshhestva «Izdatel'skoe Delo», Brokgauz-Efron. [in Russian].
- Brokgauz, F. A. & Efron, I. A. (1903). *E'nciklopedicheskij slovar': Xakim-Xodorov.* (Vol. 37). SPb: Tipografiya Akcionernogo obshhestva Brokgauz-Efron. [in Russian].
- Brokgauz, F. A. & Efron, I. A. (1903). *E'nciklopedicheskij slovar': Chelovek-Chuguevskij polk.* (Vol. 38A). SPb: Tipografiya Akcionernogo obshhestva Brokgauz-Efron. [in Russian].
- Golovcov, A. L. (2016). *Fenomen Anciferova* (2nd ed.). Kiev: Alfa Reklama. [in Russian].
- Kahan, S. (Ed.). (1936). Heorhii Fedorovych Vlaiikov. Nekroloh. *Profilaktychna medytsyna*, 2, 3-6. [in Ukrainian].
- Permiakov, V. O. (Ed.). (2005). *Profesory Kyivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva i arkhitektury (1930 – 2005): Dovidnyk.* Kyiv: KNUBA. [in Ukrainian].
- Polishchuk, O. & Martynenko, O. (2017). Profesor Yeremieiev Ivan Maksymovych – vidomyi ukrainskyi i frantsuzkyi selektsioner roslyn. *Univer-sytet*, 3, 2. [in Ukrainian].
- Protsenko, L. & Kostenko, Yu. (1998-2001). *Lukianivske tsyvilne kladovyshche: putivnyk* (Vol. 5, 2nd ed., Serii «Nekropoli Ukrainy»). Kyiv: Interhrafik. [in Ukrainian].
- Smolii, V. A. (Ed.). (1999). *Zvid pamiatok istorii ta kultury Ukrainy: Entsyklopedychnye vydannia: Kyiv* (Vol. 1). Kyiv: Holovna redaktsiia Zvodu pamiatok istorii ta kultury pry vydavnytstvi «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana. [in Ukrainian].
- Triiniak, I. I. (2005). *Slovnyk ukrainskykh imen.* Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].
- Vlajkov, G. F. (1914). Doklad o deyatelnosti organizacionnogo byuro. *Trudy oblastnogo s'ezda Yuga Rossii po bor'be s e'pidemiyami. (Kiev, 16-25 avgusta 1913 g.): Protokoly zasedanij.* (Vol. 4, pp. 137-140). Kiev: Tipo-Lit. Br. B. i G. Kaplun. [in Russian].
- Vlajkov, G. F. (1913). Doklad o rasprostranennosti e'pidemij, e'pidemicheskij i postoyannoij medicinskoj organizacii i o merax bor'by s e'pidemiyami v Kievskoj gubernii. *Trudy oblastnogo s'ezda Yuga Rossii po bor'be s e'pidemiyami (Kiev, 16-25 avgusta 1913 g.): svedeniya po zemstvam.* (Vol. 1, pp. 287-360). Kiev: Tip-Lit. Br. B, i G. Kaplun. [in Russian].
- Vlajkov, G. F. (1899). *Fiziologiya zachatiya.* Sankt-Peterburg: Stolich. skoropech. [in Russian].

⁴⁹ Воспоминания Елизаветы Георгиевны Влайковой-Черновой (машинопись) / Семейный архив Тютиных-Еремеевых.

Vlajkov, G. F. (1910). Izolyaciya bol'nyx v derevnyax. *Oblastnoj s'ezd Yuga Rossii po bor'be s e'pidemiyami. (Xar'kov, 26 maya – 4 iyunya 1910 g.): Doklady po ot-del'nym voprosam, Otdel 3.* (pp. 1-24). Xar'kov: Tipografiya «Pечатnoe delo». [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1904). K voprosu o bor'be s e'pidemiyami v derevne. *Trudy 5 s'ezda zemskix vrachej i predstavitelej uezdnyx zemstv Poltavskoj gubernii 5-14 oktyabrya 1903 g.* (pp. 254-293). Poltava: E'lektricheskaya tipografiya D. N. Podzemskogo. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1913). *Kurs sanitarnoj statistiki s kartogrammoj, diagrammami i obrascami form registracii.* Kiev: Izdanie Luk'yanovskogo narodnogo doma. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (Comp.). (1909). Medicinskij otchet Sumskoj uezdnoj zemskoj upravy. Sumy: Sumskoe uezdnoe zemstvo. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1911). Mezhdunarodnaya gigienicheskaya vystavka 1911 g. v Drezdene (otchet po zagranichnoj komandirovke). *Vrachebno-sanitarnaya xronika Kievskoj gubernii, 11,* 116-130. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1911). Mezhdunarodnaya gigienicheskaya vystavka 1911 g. v Drezdene (otchet po zagranichnoj komandirovke). Okonchanie. *Vrachebno-sanitarnaya xronika Kievskoj gubernii, 12,* 100-121. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1912). *Mezhdunarodnaya gigienicheskaya vystavka v Drezdene 1911 g.* Kiev: Tipografiya Imperatorskogo universiteta Sv. Vladimira. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1909). *O bor'be s e'pidemiyami v Lebedinskom uezde.* Xar'kov: Tipografiya «Pечатnoe delo». [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1914). O chume. *Kievskaya zemskaya gazeta, 28,* 3-6. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1911). *O sanitarnyx popechitel'stvax.* Kiev: Tipografiya Akcionernogo obshhestva N. T. Korchak-Novickogo. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1910). O vskarmliivanii grudnyx detej i ob uxode za nimi. *Kievskij zemskij kalendar' i spravocnaya knizhka na 1911 god.* (pp. 84-90). Kiev: Tipografiya Imperatorskogo universiteta Sv. Vladimira Akc. Obshhestva pechatnogo i izdatel'skogo del N. T. Korchak-Novickogo. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1911). *O xolere i chume.* Poltava: E'lektricheskaya tipografiya D. N. Podzemskogo. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1915). *Ob ospe i ospoprivivanii.* Kiev: Tipografiya Akcionernogo obshhestva N. T. Korchak-Novickogo. [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1909). Obzor deyatel'nosti yaslej-priyutov v Sumskom uezde v 1908 g. Xar'kov: Tipografiya «Pечатnoe delo». [in Russian].

Vlajkov, G. F. [without age]. *Ocherk razvitiya zemskoj mediciny v guberniyax Yugo-Zapadnogo kraja – Kievskoj, Volynskoj i Podol'skoj* [Essay of development of zemstvo medicine in South-West territory – Kiev, Volyn and Podolsk provinces] (Author's typescript). [in Russian].

Vlajkov, G. F. (1904). Sifilis v Zen'kovskom uezde Poltavskoj gubernii. *Trudy 5 s'ezda zemskix vrachej i predstavitelej uezdnyx zemstv Poltavskoj gubernii 5-14 oktyabrya 1903 g.* (pp. 294-316). Poltava: E'lektricheskaya tipografiya D. N. Podzemskogo. [in Russian].

Vlajkov, G. G. (1977). *Napryazhennoe sostoyanie tolstostennyx ortotropnyx obolochek vrashheniya* [Stress state of thick-walled orthotropic shells of rotational] (Candidate's thesis). Kiev. [in Russian].

Vlajkov, G. G. (1954). *Ustojchivost' ploskoj formy izgiba dvutavrovoj balki pri slozhnyx nagruzkax* [A flat shape of the I-beam bending and its stability under complex loads] (Candidate's thesis). Kiev. [in Russian].